

licet me tradere Satanæ in interitum carnis ut spiritus salvus sit in die Domini. Sed hæc sententiæ superioribus in nullo contradicunt, quæ iidem presbyteris huiusmodi potestatem circa pœnitentes ascribunt, non tamen ut episcopis ex eorum consecratione, sed ex episcoporum jussione, ut canones præscribunt. Nec utique B. Hieronymus in prædictis sententiis, unde probati hoc jus habeant, signanter expressit, sed eos tantum hoc habere simpliciter notavit. Præterea si ex consecratione etiam more episcoporum hos eos habere dixisset, nos tamen canonicis sanctionibus salva ejus reverentia, in hoc contradicere non præsumeremus.

XI. Beatus quoque Gregorius papa scribens ad Januarium Calaritanum episcopum (*lib. iv, epist. 26*) quibusdam presbyteris, ut neophytos confirmarent, permisit, quod utique ab officio presbyterorum penitus extraneum non ignoravit. *Pervenit, inquit, ad nos, quosdam scandalizatos fuisse, quod presbyteros eos tangere chrismate, qui sunt baptizati, prohibuimus. Et nos quidem secundum usum veterem nostræ Ecclesiæ fecimus. Sed si omnino hac de re aliqui contristantur, ubi episcopi desunt, ut presbyteri etiam in frontibus baptizatos chrismate tangere debeant, concedimus.* Has sane confirmationes ratas fuisse non dubitamus, quas illi presbyteri ex apostolica concessione, non ex propria præsumptione, fecerunt: quod utique si fecissent, juxta prædictum S. Eusebii papæ statutum penitus irritæ fuissent. Sicut ergo illi presbyteri jus confirmandi non ex consecratione, sed a domino apostolico habuerunt, ita et quilibet presbyteri non tam ex consecratione (1117) quam ab episcopali concessione habent, quod pœnitentes reconcillare valent. Non eorum officio aliquid ascribere præsumimus, eorum quæ in apostolicis statutis penitus eis prohibita legimus.

XII. Benedictionem quoque super populum, quam S. Hieronymus in epistola sua ad Rusticum Narbonensem episcopum (1118) presbyteris ascribit, nos proprie eorum officio ascribere non præsumimus,

(1117) Hinc quoque palam fit, auctorem nostrum non negasse omnino, presbyteris absolvendi potestatem in ordinatione conferri, sed tantum ejusdem exercitium seu jurisdictionem, quam utique a potestate ordinis distinguunt moderni theologi, terminis duntaxat, non doctrina etiam ab antiquis discrepantes.

(1118) Est hæc epistola 95 S. Hieronymi (Opp., t. IV, p. II, p. 769) scripta ad Rusticum monachum, qualis tunc adhuc erat, factus postea Narbonensis episcopus, de quo agitur in Gallia Christiana (t. VI, p. 7)

B. Damaso papæ sacrisque canonibus, hæc eandem prohibentibus, adversari judicemur. Tutius enim videtur, ut dicamus, eam illos habere ex aliqua concessione episcopali, quam ex proprietate officii; sicut et subdiaconibus concessum creditur ad missam legere Epistolam, quod ex consecratione non videntur habere (1119). Tam late autem huiusmodi consuetudo benedicendi populum in ecclesia presbyteris inolevit, ut non absque episcopali concessione adeo propagata rite credatur, nec parvum inde scandalum oboriretur, si jam modo a presbyteris intermitteretur

XIII. Beatus quoque Damasus ad compescendam chorepiscoporum insolentiam arctissime officium tam presbyteri quam chorepiscopi circumscripsit, utpote quos idem esse judicavit: non tamen sibi vel suis successoribus præscripsit, quin presbyteris quædam concedere possent, quæ ipse eorum officio proprie non attinere prædixit. Nihil autem nos eorum potestati contra canonicam auctoritatem et ecclesiasticam consuetudinem arrogare debemus, etsi in quorundam sententiis non adeo authenticis quædam eis supra modum concessa legamus, ut in Regensi concilio capitulo 4 (1120) presbyteris conceditur, ut virgines consecrare et neophytos consecrare possint: quod apostolica auctoritas et ecclesiastica consuetudo penitus eis intercludit. Ipsi chorepiscopi et presbyteri etiam caveant sibi, ne illicita temere præsumant, ne de eorum præsumptione veraciter dicatur, quod B. Damasus papa de huiusmodi præsumptionibus verissime protestatur (*epist. 5; LABB., t. II, pag. 876*): *Chorepiscopi, inquit, sive presbyteri, qui illicita præsumebant, quod agebant actum non erat; et propiærea multi in securitatem lapsi ecclesiastico fraudabantur et frustrabantur ministerio.* Quapropter et adhuc caveant presbyteri in officiis ecclesiasticis illicita et inconcessa usurpare, ne canonica ultione merito multentur, cum per temerariam usurpationem etiam fideles ecclesiastico ministerio defraudare judicentur.

(1119) Similia de subdiaconis scribit sæc. IX Amalarius Fortunatus l. I De div. offic., c. 11, et Micrologus Bernaldo coævus, De eccles. observat., c. 8: *Solis subdiaconis, inquit, inter inferiores gradus Romana auctoritas concedit, ut sacris vestibus induti Epistolam legant ad missam; quod tamen non ex sua consecratione, sed potius ex ecclesiastica consensione meruerunt obtinere.* Unde tunc necdum usitata erat libri Epistolarum traditio in eorum ordinatione, quæ etiam abest in omnibus ritualibus Latinis ante quadringentos annos scriptis.

(1120) Concilium Regiense in Provincia 29 Nov.

BERNALDI

DE SOLUTIONE JURAMENTORUM TRACTATUS.

MONITUM.

Opusculum hoc in eodem fere argumento versatur quo superius col. 1219 exhibitum, in facto nempe Gregorii VII quo ann. 1076 Heinrico rege deposito subditos ejus a juramento fidelitatis absolvit, ac etiã Con-

stantiensibus speciatim interdixit, ne Ottoni excommunicato suo episcopo obediant. Haud tamen integrum est, sed excisis in codice octo paginis in fine mutilum. Omnino autem post illud sequebatur aliud, cujus fragmentum ibi habetur, ejusdem argumenti cum præcedente XI de officio presbyterorum. Unde conjectare licet, hunc fuisse librum *De confessione*, quem Bernaldo tribuit Anonymus Mellicensis, quemve hoc fato intercidisse dolemus : uti et alterum *De concordia officiorum*, quem idem Anonymus libro *De potestate presbyterorum* subjicit, qui forte in his ipsis rescissis octo foliis continebatur.

Reverendissimo sacerdoti ac dilectissimo fratri A WALTHERO evangelicæ perfectionis et canonicæ professionis (1121) viro B. presbyter indignus, utinam solo corpore infirmus, post hujus vitæ stadium æternæ beatitudinis bravium.

I. Multum vires nostræ imbecillitatis excedit, quod fraternitas vestra sibi a nobis scribendum deposcit. Sed charitas, quæ non quærit quæ sua sunt (I Cor. xiii), nos vestris votis annuere compellit, satius esse judicans, se ultra posse suum quodammodo in periculum mittere, quam vestræ dilectionis petitioni non obedire. Petitis enim a nobis ut cuidam vestro amico vice vestra respondeamus, qui nostrates (1122) perjuros esse improvide dogmatizat, eo quod depositis et excommunicatis juramentum subjectionis servare non præsumant. Sed nos B qualitatem illius vestri amici non bene cognoscimus, videlicet, si canonicæ auctoritati quoquomodo assentiat, an hæretico more quibuslibet rationibus pertinaciter resistat. Quapropter non ad illum, sed ad vestram fraternitatem scribere decrevimus, vobisque rationes suggerere, quibus illum conveniatis, sicut ejus qualitati et correctioni magis competere videatis. Ita autem, Deo annuente, scribere tentabimus, ut ejus correctioni sufficere possit, si tamen nondum in hæretica pravitate pertinaciter obduruisset, quam Paulus apostolus magis devitandam, quam sæpius admonendam judicavit. Gratia Domini nostri Jesu Christi, et charitas Dei, et communicatio S. Spiritus sit cum omnibus vobis (II Cor. xiii), domini et fratres dilectissimi.

II. Multi ex adversariis sanctæ Ecclesiæ Catholicæ nostri temporis de perjurio notare solent, eo quod depositis et excommunicatis juramentum subjectionis servare nolint, a quo tamen Romanus eos pontifex synodali judicio absolvit (1123). Sed illi eos nequaquam de perjurio inculpabunt, quicumque ecclesiasticam et apostolicam auctoritatem fideli consideratione perpenderit, quæ tam efficaciter subjectos absolvere, quam prælatos eorum deponere hactenus consuevit. Hoc ergo ut evidentius fiat, paulo altius de eadem auctoritate nos fideliter considerare non celebratum ann. 459, præside S. Hilario Arelatensi. Vid. Labb., t. III, p. 1287 et Maurianorum nova collectio conciliorum Galliæ t. I, p. 444.

(1121) Colligi ex hisce verbis videtur, Waltherum hunc canonicum fuisse regularem, ac forte pariter in Raitenbuch, ad cujus collegii canonicos hunc æque ac præcedentem tractatum fuisse perscriptum existimo.

(1122) Per nostrates hic sive Blasianos vel omnes Constantiensis diocesis subditos intelligi arbitrator, quos Gregorius VII a præstito juramento absolvit. Vid. supra, col. 1219 et 1238.

(1123) Dubium, an synodum Romanam ann. 1076 intelligat, num Urbanum II, ad cujus decretum,

pigeat : nam hæc bene considerata et nostrates de perjurio indubitanter expurgabit, et adversariorum nostrorum oblocutionem evidentissime confutabit.

III. Dominus noster Jesus Christus in Evangelio hanc universalem et indubitanter efficacem B. Petro dedit potestatem, ut ligatum esset quidquid ipse ligasset, et solutum quidquid ipse solvisset (*Matth. xvi*). Nec hæc potestas in solo Petro remansit, sed et in alios apostolos, imo in omnes Ecclesiarum principes commeavit, beato Leone I attestante, qui ait (*serm. 3, in anniv. assumpt. suæ*) : « Quod dicitur B. Petro : *Tibi dabo claves regni cælorum* (*Ibid.*), et reliqua, transivit quidem etiam in alios apostolos jus potestatis illius, et ad omnes Ecclesiæ principes decreti hujus constitutio commeavit ; sed non frustra uni commendatur, quod omnibus intimatur. Petro enim hoc ideo singulariter creditur, quia cunctis Ecclesiæ rectoribus Petri forma proponitur. » Hac igitur auctoritate præses apostolici, videlicet successores S. Petri specialiter et principaliter sublimati, quoslibet in Ecclesia prælatos pro certis criminibus deponere consueverunt, et adhuc deponere possunt. Et hoc utique in canonicis et apostolicis sanctionibus tam usitatum invenitur, ut nulli erudito inde aliquid dubitandum videatur. Nempe S. Celestinus papa in sacra synodo Ephesina (Labb., t. III, p. 533), quæ ex quatuor principalibus synodis est tertia, Nestorium patriarcham Constantinopolitanum ; item Leo Magnus in sancto Chalcedonensi concilio (*Id.*, t. IV, p. 417), ex quatuor principalibus ultimo, Dioscorum patriarcham Alexandrinum per legatos suos apostolica auctoritate damnaverunt. Item Felix papa Acacium patriarcham Constantinopolitanum in Romana synodo (*l. c.*, pag. 1095), absentem deposuit et anathematizavit, eo quod ipse communionem excommunicatorum declinare noluerit. Item et in nostro tempore venerabilis papa Alexander (1124) Petrum Florentinum deposuit, eique Reginherium venerabilem virum subrogavit. Sed incassum laborabimus, si singulas hujusmodi depositiones enumerare vulerimus ; nam prius nobis diem, quam exempla de talibus desicere non dubitamus.

quod *subditi fidem jurato datam principi Christiano, Deo ejusque sanctis adversanti et eorum præcepta violanti, servare non teneantur*, provocat Gregorius IX in epistola ad præsules Apuliæ missa ; quod tamen nullibi alias se vidisse testatur Fleurius, *hist. Eccl. l. LXXIX, § 40*. Verosimilius tamen Bernaldus hic potius agit de Ottone episcopo suo, quam de rege Henrico.

(1124) Si Ughello fides (*Ital. sacr.*, t. III, p. 77), Raynerius ann. 1071 successit Petro, non quidem illi Simoniaco et deposito, sed alteri cognomini vero catholico, ad quem exstat Alexandri II epistola ann. 1067 (*l. c.*, p. 76).

IV. Sicut autem Romani pontifices summos patriarchas deponere possunt, ita et inferiores, utpote mundi principes (1125), quorum utique dignitas potius ex humana adiuvatione, quam ex divina institutione videtur processisse (1126). Quid enim mirum, si apostolica auctoritas reges judicare posse creditur, quæ juxta Apostolum et angelos judicatura non dubitatur: *Nescitis, quoniam et angelos judicabimus, quanto magis sæcularia? (I Cor. vi.)* Nam reges sacerdotali potestati certum est subjacere, B. Gelasio papa ad Anastasium imperatorem ita protestante (*epist. 8, LABB., t. IV, pag. 1182*): *Duo, inquit, sunt, imperator Auguste, quibus principaliter hic mundus regitur, auctoritas sacrata pontificum, et regalis potestas; in quibus tanto gravius est pondus sacerdotum, quanto etiam pro ipsis regibus hominum in divino reddituri sunt examine rationem. Nosti enim, fili clementissime, quoniam licet præsideas humano generi dignitate, tamen præsulibus divinarum rerum devotus colla submittis, atque ab eis causas tuæ salutis expectas (1127), hincque te illis subdi debere cognoscis religionis ordine potius quam præesse; inter hæc ex illorum te pendere iudicio, non illos ad tuam velle redigi voluntatem.* Hinc S. Gregorius papa I sæpenumero in privilegiis, quæ fecit, legitur decrevisse, ut tam reges quam sacerdotes, vel quilibet sæculares, a suis dignitatibus caderent, si contra sedis apostolicæ statuta venire tentarent (1128). Eadem autem auctoritate B. Stephanus papa hujus æominis secundus Hildericum regem Francorum pro ignavia sua deposuit, et depositum atque detonsum in monasterium misit, et Pippinum ei in regnum substituit (1129). Nec mirandum, si Romani pontifices sæcularibus sæculares dignitates possunt auferre, ne Christianis principentur, quos penitus a corpore detruncare possunt, ne vel ultimum locum inter Christianos habere videantur. Sic enim S. Innocentius papa Arcadium

(1125) Fallacis hujus argumentationis novitas jam in præviis observationibus proditur.

(1126) *Non est potestas* ait Apostolus, (*Rom. xiii*), *nisi a Deo, quæ autem sunt, a Deo ordinatæ sunt*; non ergo simpliciter ex humana adinventione.

(1127) Genuinus Gelasii sensus patet ex integro loco citato, hic tamen decurtato; ita autem ille: *Præsulibus rerum divinarum devotus colla submittis atque ab eis causas tuæ salutis expectas, inque sumendis cælestibus sacramentis, eisque ut competit, disponendis subdi te debere cognoscis religionis ordine potius quam præesse*; adeoque in iis, quæ religionem attingunt, seu ecclesiasticis, uti mox in sequentibus declarat, quod *cognoscentes imperium ei superna dispositione collatum, legibus ejus ipsi quoque parent religionis antistites.*

(1128) Videantur de hoc argumento superius col. 1219 dicta.

(1129) Ita Bernaldus ex fide scriptorum Francorum, Qua de rebene observat Pagius in Vita Zachariæ papæ ex Petro de Marca (l. iii, *Marçæ Hispan.*, c. 4) id duntaxat de consilio et monito papæ accipiendum, et Eginhardum in Annalibus sedis apostolicæ auctoritatem adjunxisse Franciæ procerum petitioni, et consensui, *ne populi permissas suo arbitrio putent*

A imperatorem excommunicasse legitur, eo quod consenserit ut S. Joannes Chrysostomus a sede sua pelleretur. Item B. Nicolaus papa I Lotharium regem pro quadam concubina excommunicavit. Item B. Adrianus papa generaliter omnes reges anathematizavit, quicunque sedis apostolicæ statuta violare præsumserint.

V. Patet ergo satis aperte, quod præsules apostolici tam ecclesiasticos quam sæculares prælatos valeant deponere. Unde et necessario consequitur, ut et subjectos de manibus prælatorum possint emancipare; non enim rata posset esse prælatorum depositio, si subjectorum nulla posset fieri subtractio (1130). Sed et hoc certum est omnibus Catholicis et eruditis, quod B. Petrus a Domino æque generaliter et efficaciter tam solvendi quam ligandi potestatem acceperit (*Matth. xvi*). Unde et vicarii ipsius, qui ex apostolica auctoritate prælatos possunt ligare, ne subjectis præsideant, eadem auctoritate etiam subjectos absolvere, ne eisdem prælatibus subjaceant. Sic utique S. Cælestinus papa in synodo Ephesina Constantinopolitanos in sua auctoritate de manibus Nestorii quondam episcopi emancipavit (1131). Item S. Leo papa in Chalcedonensi synodo Alexandrinos in sua auctoritate a Dioscoro quondam episcopo synodali iudicio liberavit, eisque, ut S. Proterium sibi eligerent in episcopum, concessit. Hæc sane sacratissima concilia, in quibus hujusmodi emancipationes sive solutiones factæ leguntur, tantam reverentiam ex apostolica auctoritate meruerunt, ut B. Gregorius papa eadem et Evangeliiis comparet, et omnes ab eis dissentientes anathematizet, qui etiam de eisdem in synodica sua ad patriarchas (lib. *epist.*) protestatur ita: *Se, inquit, et non illa destruit, quisquis solvere præsumit quos ligant, vel ligare quos solvunt.* Item B. Stephanus papa, de quo prædiximus, omnes Francigenas a dominio et juramento subjectionis Hilderici regis penitus absolvisse legi-

regum mutationes. Unde nullum hinc pro pontificum ad reges deponendos potestate argumentum extendi potest, cum cuncta hæc consentiente tantum Franciæ proceribus papa, non vero jubente, sive ex ejus auctoritate sint acta, vid. not. 1132 mox infra. Nec etiam quadrant huc adducta aliorum pontificum exempla, quæ id unum evincunt, reges quoque a fidelium communionem extorres fieri posse, si Ecclesiæ decretis rebelles et contumaces existant, nequaquam propterea sua dignitate privari: quod certe memorati hic pontifices nunquam per sua etiam anathemata intenderunt.

1130) Valent hæc utique de prælatorum ecclesiasticorum depositione, cum illi quoad officium suum quoque ab Ecclesia dependeant: inde tamen ad reges concludere neutiquam licet, Ecclesiæ quidem æque in spiritualibus subjectos, in exercitio tamen suæ potestatis soli Deo rationem reddituros, ut probant superius jam ex SS. Ambrosio et Gregorio in observationibus adducta testimonia. Talia vero condonanda sunt Bernaldo, qui ex ævi sui genio scripsit.

(1131) Recte his argumentis et exemplis contra refractarios episcopos jam supra, col. 1237, usus est Bernaldus.

tur (1132). Item S. Joannes papa (1133) Ludovicum imperatorem a juramento, quo ipse Adalviso tyranno repacificatus est, absolvit, eo quod cum salute reipublicæ nequaquam posset observari.

VI. In nostris quoque temporibus sedes apostolica Babinbergenses ab Heremanno et Florentinos a Petro quondam episcopis absolvit, nec aliquos eis quasi episcopis subjacere permisit, etiamsi eisdem juramentum subjectionis fecissent. Sic utique semper apostolica auctoritas quoslibet Christianos sibi specialiter commissos de manibus depositorum et excommunicatorum absque omni nota perjurii absolute consuevit, etiamsi eisdem prælatis subjectionem juramento promiserunt. Sanctus quoque Bonifacius martyr et episcopus, qui juniore Gregorio papæ omnimodam jurasse legitur obedientiam, eo de juramento, sed ab eodem apostolico, absolvi instantissime rogavit (1134) : quod utique tam sanctus vir et sapiens cur rogaret, si hujusmodi solutionem non valere, et ob hoc perjurium excusare non posse putaret ?

VII. Præterea si diligenter considerare volumus, juramentum subjectionis non solet exhiberi prælatis, nisi pro respectu prælationis, quod etsi in juramento verbis specialiter non exprimitur, in juratione tamen subintelligendum esse non dubitatur, videlicet, ut iste illi fideliter subjaceat, quandiu ille isti officio prælationis præsideat. Postquam autem prælatus prælatione fuerit privatus, nequaquam ille qui subjectus ejus fuit juramentum subjectionis ipsi ulterius servare debebit, quod ei non nisi ad officium prælationis juravit. Non enim pro perjuris damnandi esse videntur, quicumque privatis prælatione juramentum subjectionis servare nolunt, quod eisdem, dum prælati essent, pro officio prælationis quondam juraverunt. Nec utique multum esset necessarium, ut Ecclesia subjectos ab hujusmodi juramento specialiter solveret, quorum prælatos canonice jam deposuisset, nisi propter quorundam infirmorum dubitationem, qui in talibus causis nihil putant actum, nisi quod specialiter fuerit prænominatum. Est enim cuilibet erudito satis manifestum,

(1132) Vid. mox nota 1229. Scio hæc passim ab aliis quoque narrari ; at quid opus fuisset tali absolute per Stephanum facienda, si Childericus auctoritate Zachariæ ejus antecessoris depositus fuisset? Major itaque fides habenda videtur Theophani quamvis extero, qui quod domestici scriptores non audebant, in sua chronographia (ed. Paris., p. 358)

A quod prorsus illi subesse non debemus, quem indubitanter depositum, ne nobis præesse debeat, cognoscimus. Nam in ipsa canonica depositione prælatorum itidem et subjectorum absolutio continetur, quæ semper ibi subintelligitur, etiamsi in sententia depositionis signanter non annumeretur. Sic quippe Felix beatus papa Acacium patriarcham Constantinopolitanum in Romana synodo (LABB., t. IV, pag. 4095) deposuit, nec aliquam subjectorum absolutio-nem ibi specialiter commemoravit. Nec utique necesse fuit, nam nullatenus illi deinceps ut episcopo subjacere debuerant, cum nec subjecti ejus essent, quem ab episcopatu, etc.

B *Hic truncatus est codex integro quaternione octo paginarum exciso, ubi tam finis hujus tractatus, quam alius novus continebantur; quæ enim ab hinc sequuntur, non nisi fragmentum seu conclusio diversi ab hoc operis sunt et cum illo argumento conveniunt, quod superius col. 1243 de presbyterorum officio tractavit Bernaldus.* Hujus quidem opusculi hoc modo deperditi jacturam dolemus, ob alterius vero codicis defectum restituere haud possumus. Forte felicitiores erunt alii mei collegæ, si sua scrinia curatius pervestigare voluerint.

C Observandum indubitanter præfixerunt. Hoc utique venerabilis papa Gregorius hujus nominis septimus in suo tempore fecit. Huic B. Anselmus Lucensis episcopus in suo episcopatu imitari consuevit. Hoc etiam reverendissimus dominus noster papa Urbanus non dico Romanis, imo aliarum gentium presbyteris, item et monachis concessit. Quamdã etiam congregationem presbyterorum tali concessione generaliter donasse asseritur. Hanc ergo concessionem et alii vacantes presbyteri ab episcopis accipere non negligant, antequam tale officium circa poenitentes exercere præsumant. Nihil enim religioni nocebit, si cum auctoritate episcopi etiam illa humiliter agere studeamus, quæ nos absolute ex officio nostro habere non dubitamus : quanto magis illud, quod canones non absque jussione episcopi exercere non permittunt? Nec de præsumptione nos excusare poterimus, si deinceps, quæ prohibita sunt, scienter et inobedienter usurpare tentabimus.

D candidè testatur, Pippinum a perjurio in regem Childericum admissio fuisse absolutum a papa (BOUQUET. Collect., t. V, p. 187).

(1153) Id ad annum 871 refert Hermannus et Annales Metenses : quod tamen non a Joanne VIII, sed ab Adriano II factum esse affirmat Pagius.

(1134) Gregorius II seu junior S. Bonifacium Mo-

BERNALDI

TRACTATUS DE REORDINATIONE VITANDA, ET DE SALUTE PARVULORUM, QUI AB EXCOMMUNICATIS BAPTIZATI SUNT,

Ad Gebhardum episcopum Constantiensem

MONITUM.

Non legimus Gebhardum aliquando Italiam accessisse ante annum 1100, quo obiit Bernaldus, qui hanc ad eum epistolam scripsit, in qua sententiam de sacramentis excommunicatorum, quam opusculo II 121-